

על הצעת חוק שיפוט בתי דין יהודים קראים¹

מאת

מיכאל קוריןלדי

הצעת חוק שיפוט בתי דין יהודים קראים (נישואין וגירושין) תשל"א—1971, (להלן—
הצעת החוק), עומדת כיום על סדר יומה של הכנסת.
המצב הקיים בעניני נישואין וגירושין של יהודים קראים הוא שלהלכה הקראים—
ככל היהודים בישראל—נתונים לשיפוטם הייחודי של בתי הדין הרבניים בהתאם
לסעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג—1953, (להלן—
חוק שיפוט בתי דין רבניים)² האומר: "עניני נישואין וגירושין של יהודים בישראל
אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם הייחודי של בתי דין רבניים". אולם למעשה
פעל ופועל ברמלה בית דין של הקראים, הדין ללא סמכות חוקית בעניני נישואין
וגירושין של הקראים. מגמת הצעת החוק היא ליתן מעמד חוקי לביה"ד הקראי האמור.
הצעת החוק הוכנה בעקבות חוות דעת מיום 7 אלול תשכ"ז (11.9.67) של הוועדה
לבדיקת המעמד האישי של הקראים, בראשותו של מי שהיה מ"מ נשיא בית המשפט
העליון פרופ' מ. זילברג³ (להלן—חוות הדעת). חוות דעת הרוב הציעה להסדיר את
בעיות הדיון בעניני המעמד האישי של היהודים קראים ע"י חקיקת "חוק שיפוט
בתי דין קראים (נישואין וגירושין)" במקביל לחוק שיפוט בתי דין רבניים.

א. סמכותו של ביה"ד הקראי

הצעת החוק כוללת שתי הוראות עיקריות: סעיף 1 דן בהקמתו של ביה"ד הקראי
וקובע כי "שר הדתות, בהתייעצות עם המועצה הדתית העליונה של היהודים קראים,
ירכיב בית דין יהודי קראי"; סעיף 2 דן בסמכות ביה"ד הקראי המוצע, וקובע כי
"על אף האמור בסעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) תשי"ג—
1953, יידונו עניני נישואין וגירושין בין יהודים קראים בבית דין יהודי קראי, אם
אחד מבני הזוג ביקש זאת".

מגמת ההצעה היא מצד אחד לפתור את בעיות הדיון בעניני המעמד האישי של
הקראים בדרך של הקמת ביה"ד קראי ומאידך—ובכך שונה הצעת החוק מהצעת
חוות הדעת—להשאיר את המצב הקיים של שויון בחוק כלפי כל יהודי,
באופן שהקראים ימשיכו להיות כפופים להוראות חוק שיפוט בתי דין רבניים פרט

1 ה"ח 923 מיום א' שבט תשל"א (27.1.71).

2 ס"ח תשי"ג, עמ' 165.

3 חוות הדעת הוצאה לאור בחוברת משוכפלת בהוצאת משרד הדתות.

לכך שביה"ד שידון בענינם, אם אחד מבני הזוג הקראים ביקש זאת, היא ב"ד קראי ולא ב"ד רבני.

אולם הקמת ביה"ד הקראי מביאה לא רק שינוי דיוני אלא גם שינוי מטריאלי. הצעת החוק אינה קובעת הוראה מיוחדת לענין הדין שיחול על היהודים הקראים בעניני נישואין וגירושין. יוצא איפוא כי סעיף 2 לחוק שיפוט ב"ד רבניים האומר: "נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל על פי דין תורה", ימשיך לחול גם על היהודים הקראים. לפי הפסיקה של ביהמ"ש העליון, פירוש המונח "דין תורה" הנ"ל הוא כלשון השופט מ. זילברג בענין גורפינקל והקלאי נ. שר הפנים⁴:

"המונח דין תורה אין פירושו תורה שבכתב בלבד. הוא כולל, ללא שמץ של ספק, גם את 'הדרבנן', וכונתו לכל אותן מכלול הלכות האישות המצויות בדיני ישראל, ואפילו אם יסודו של הדין הוא בתקנות שתקנו חכמי ישראל בדורות המאוחרים".
הנה עם הקמת ביה"ד הקראי, שידון בענינים הנ"ל ברור כי פירושו של המונח "דין תורה" שבסעיף 2 לחוק שיפוט בתי דין רבניים יתשנה ויהא תלוי בפורום השיפוט: בענין שבסמכותו של ב"ד רבני פירוש "דין תורה" יהא על פי האינטרפרטציה של ההלכה הרבנית, ואילו בענין שבסמכותו של ב"ד קראי פירוש "דין תורה" יהא על פי האינטרפרטציה של ההלכה הקראית. יתר על כן כתוצאה מההוראות שבהצעת החוק ינתן תוקף לא רק לגירושין הנערכים ע"י ב"ד קראי, אלא גם לנישואין הנערכים ע"פ ההלכה הקראית שאף עליהם יקרא נישואין כדין תורה.

הצעת החוק תגרום, איפוא, לערעור אחידותו של המושג "דין תורה" בחוק שיפוט בתי דין רבניים. בכך עשויה להפתח הדרך לפירושים נוספים של המושג "דין תורה", כגון על פי האינטרפרטציה של היהדות הרפורמית כאשר הפורום שידון בענין תוקף של נישואין או גירושין יהא לא ביה"ד הקראי אלא ביהמ"ש האזרחי, מכח סמכות נגזרת^{4א}. אמנם, מסתבר לומר כי לא יהא מקום לפירוש מיוחד של המונח "דין תורה" אלא לגבי היהודים הקראים אשר להם הוקם ב"ד מיוחד. אולם הנוסח המוצע של החוק משאיר מקום לפירושים שונים וספקות ורצוי שתחוק יהא חד משמע, מה גם שמגמת הצעת החוק היא להסדר מיוחד לקראים, ולא לשינוי כלשהו בהסדר עניני האישות של כלל היהודים פרט ליהודים הקראים.

כדי למנוע מצב חוקי חדש זה, שלדעתי אינו רצוי, עדיף לקבל את הצעת הוועדה הודעת ולחוקק לגבי היהודים הקראים חוק נפרד להלוטין, במקביל לחוק שיפוט בתי"ד רבניים או לפחות לתקן את סעיף 2 להצעת החוק כך שיסייג גם את תחולתו של סעיף 2 לחוק שיפוט ב"ד רבניים באופן שייאמר בו "על אף האמור בסעיפים 1 ו-2 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) תשי"ג—1953 "ידונו עניני נישואין וגירושין בין יהודים קראים בבית דין יהודי קראי, לפי הדין הקראי".

אשר לתחולה האישית (ad personam) של סמכות ביה"ד הקראי קובעת הצעת החוק כאמור, כי היא תחול בעניני נישואין וגירושין בין יהודים קראים "אם אחד מבני הזוג ביקש זאת". משמע שבאין בקשה של אחד מבני הזוג הקראים להתדין בפני ב"ד קראי, ימשיכו בני הזוג הקראים להיות כפופים לסמכות השיפוט של ביה"ד

4 בג"צ 80/63, י"ו פד"י, 2048, בעמ' 2061 וכן נפסק בבג"צ 132-130/66, כ"א פד"י (2), 505, בעמ' 526; בג"צ 359/66 ניתיה נ. הרבנות הראשית ואח"י, כ"ג פד"י (1), 290, בעמ' 290, 306. 4א לפי סעיף 35 לחוק בתיהמ"ש תשי"ו—1957, (ס"ח, תשי"ז, עמ' 147).

על הצעת חוק שיפוט בתי דין יהודים קראים

הרבני. אולם אפילו במקרה שאחד מבני הווג הקראים יגיש לביה"ד רבני תביעת גירושין, עדיין תעמוד הזכות של בן זוגו להשיב לתביעה, בהודמנות ראשונה, בבקשה להעביר את הדיון לבי"ד קראי ובכך לכפות על בן זוגו התדינות בפני בי"ד קראי. הסדר זה אינו ראוי מכמה בחינות. ראשית, אין מניעה שנישואין בין יהודים קראים, בינם לבין עצמם, ייערכו כדת משה וישראל ע"י הרשות הרבנית, שכן לפי ההלכה מותרים הנישואין בין קראים לבין עצמם ולפי הצעת החוק גם במקרים אלו תוקנה סמכות לבי"ד קראי, אם אחד מבני הווג ביקש זאת, למרות שהנישואין ביניהם נערכו ע"י רב מוסמך לפי דיני ישראל. שנית, הן בחוות הדעת והן בהצעת החוק המגמה היא למנוע במידת האפשר את הנצחת הפירוד בין קראים ויהודים. כן ידוע שחלק מן הקראים רוצים במיזוג הקראים עם כלל ציבור היהודים⁵. וכאמור לפי הצעת החוק, גם במקרה שיש ניגוד בין בני הווג הקראים, כשרק אחד מהם מבקש להתדין בפני בי"ד קראי והשני מתנגד לכך, מוקנית הסמכות לבי"ד קראי, ודבר זה אינו מתישב עם המגמות הנ"ל.

לפיכך, לדעתי, עדיף להקנות סמכות לבי"ד קראי, רק באותם המקרים שהנישואין נערכו ע"י רב קראי, ובהסכמת שני בני הווג, באופן שבכל מקרה אחר, לרבות מקרה נישואין "מעורבים", או נישואין בין קראים שנערכו ע"י רב מוסמך לפי דיני ישראל, או כשאהד מבני הווג ביקש להתדין בפני בי"ד רבני, תוקנה הסמכות לביה"ד הרבני. אשר לסמכות העניינית של ביה"ד הקראי, בהצעת החוק חסרה הוראה, המקנה לביה"ד הקראי שיפוט ייחודי בכל ענין הכרוך בתביעת גירושין ושיפוט בעניינים אחרים של המעמד האישי על פי הסכמת כל הצדדים הנוגעים בדבר, בדומה להוראות סעיפים 3 ו-9 לחוק שיפוט ב"ד רבניים המקנים סמכות לבי"ד הרבני גם בעניינים האמורים.

ב. מעמדו של ביה"ד הקראי לפי הצעת החוק

כאמור לפי הצעת החוק, יוקם ביה"ד הקראי בדרך מינוי שלושה דיינים קראים, ע"י "שר הדתות בהתייעצות עם המועצה הדתית העליונה של היהודים הקראים". שיטת המינויים האמורה — ע"י שר הדתות — היא הידוש בלתי גאות. דרכו של המחוקק הישראלי עד היום, לענין דרך מינוי דיינים ושופטים היתה ע"י ועדות מינויים בנות שמונה עד עשרה חברים, שכללו את ראשי ונציגי המוסד השיפוטי או הדתי הנוגע בדבר וכן שני שרים, שני חברי כנסת, ושני נציגים של לשכת עוה"ד⁶. הרכב זה של ועדות המינויים בא להבטיח במידת האפשר, מינוי דיינים ושופטים לפי כושרם ולמנוע מינויים פוליטיים. שיטת המינויים החדשה, לגבי הקראים, מהווה איפוא סטייה מרחיקה לכת משיטת המינויים הקיימת בחוקים אחרים, ויוצרת תלות של הקראים בשר הדתות.

5 עדויות מפורשות בכיוון זה נשמעו בוועדה הציבורית בראשותו של פרופ' זילברג, ראה חוות הדעת עמ' 7-8.

6 ראה חוק השופטים, תשי"ג-1953 (ס"ח תשי"ג, עמ' 149) סעיף 6, חוק הדיינים, תשט"ו-1955 (ס"ח תשט"ו עמ' 68) סעיף 6; חוק בתי הדין הדתיים הרבניים, תשכ"ג-1962 (ס"ח תשכ"ג, עמ' 20), סעיף 11. ועדת המינויים לפי חוק זה כוללת רק נציג אחד של לשכת עוה"ד.

ליקוי נוסף בשיטת המינויים המוצעת הוא בכך שהמינוי יעשה "בהתייעצות עם המועצה הדתית העליונה של היהודים הקראים". הכוונה היא כנראה למועצה הדתית של היהודים הקראים הפועלת למעשה ברמלה, שהיא גוף בלתי מוכר וללא מעמד חוקי, ששמה המדויק, כפי שהיא נקראת כיום הוא "המועצה הדתית הארצית של היהודים הקראים בישראל". גוף זה משמש למעשה כמוסד דתי עליון של רוב הקראים בישראל.

בצד פלג זה שיש לו, כאמור, ב"ד ומועצה דתית הפועלים כיום למעשה ברמלה, קיים פלג אחר באשדוד, בראשותו של הרב עובדיה מצליח הפועל כ"ראש העדה הדתית של היהודים הקראים בישראל". ויש חילוקי דעות מוסדיים ודתיים בין שני הפלגים. אם תתקבל הצעת החוק עשוי איפוא להוצר מצב שבו יופיעו בפני שר הדתות לשם קיום ההתייעצות האמורה נציגים של שני מוסדות מקבילים: המועצה הדתית שברמלה והעדה הדתית שבראשות הרב מצליח מאשדוד, שבעקבות הצעת החוק אולי תשנה את שמה לשם החופף או הדומה לשם הנזכר בהצעת החוק. יתכן גם סכסוך משפטי בין שני המוסדות הנ"ל, לענין זכות ההתייעצות עם שר הדתות.

עדיף איפוא, לקבוע שחברי ביה"ד הקראי ימונו ע"י ועדת מינויים שתורכב ע"פ העקרון שבחוקים דומים, באופן שחבריה יהיו ראשי שני הפלגים של העדה הקראית, ונציגי הממשלה, הכנסת ולשכת עורכי הדין.

אי התלות של הדיינים הקראים אינה מובטחת בהצעת החוק, גם בגלל העדר הוראות מתאימות לגבי מעמדם. חברי בית הדין הקראי המוצע, אינם כפופים לחוק הדיינים תשט"ו—1955, (להלן — חוק הדיינים), המסדיר את מעמדם של דיינים חברי בתי הדין הרבניים.

בחוק הדיינים נקבע כי כהונתו של דיין לא תיפסק אלא במותו, בהתפטרותו, בפרישתו לקצבה או בהעברתו מכהונתו ע"פ החלטת בית דין משמעתי (סעיף 15 לחוק). בהעדר הוראה מעין זו בהצעת החוק, יוצא שבעל סמכות המינוי — שר הדתות — מוסמך גם לבטל את המינוי (עפ"י ס' 22 לפקודת הפרשנות), מצב היוצר תלות מוחלטת של הדיינים הקראים בשר הדתות.

חוק הדיינים גם קובע הוראה בדבר יהוד הכהונה לפיה "דיין לא יהיה חבר בכנסת או במועצה של רשות מקומית או במועצה דתית" (סעיף 18 לחוק). באין הוראה מעין זו בהצעת החוק, אין מניעה חוקית שחברי ביה"ד הקראי ישמשו כחברים גם באחד מן המוסדות הנזכרים. למעשה, משמשים כיום חברי ביה"ד הקראי הפועל ברמלה, גם כראשי המועצה הדתית של עדת היהודים הקראים בישראל, ויש להניח, כי גם אחר מינויים ע"י שר הדתות ימשיכו לשמש בתפקיד זה.

חומרת חסרון זה בולטת על רקע הפיצול הקיים אצל הקראים בישראל, כפי שפירטנו לעיל. אם ימונו כחברי בית הדין הקראי ראשי הפלג ברמלה, ואף ימשיכו לכהן כחברים במוסדות עדתם, יש חשש למשוא פנים כלפי הקראים הנמנים על הפלג שלהם. חסרון אחר הוא העדר מוסד של ערעור, כפי שקיים במערכת בתי הדין הרבניים, וגם בחוק בתי הדין הדרוזיים תשכ"ג—1962.*

7 פ"ח תשט"ו, עמ' 68.

8 דיני ישראל (נוסח חדש) מס' 1, (תשי"ד—1954).

9 פ"ח תשכ"ג, עמ' 20.

על הצעת חוק שיפוט בתי דין יהודים קראים

מסקנתנו היא שלא ראוי כי החוק יעניק גושפנקא למוסד שיפוטי כביה"ד הקראי המוצע מבלי לקבוע הוראות מתאימות לענין אי תלות חבריו, תקופת כהונתם, משכורתם, מוסד הערעור וסדרים הכרחיים אחרים, בדומה להוראות המצויות בחוקים דומים בשינויים המחוייבים לפי הענין.

ג. שאלת הנישואין "המעורבים" בין יהודים ליהודים קראים

הבעיה העיקרית בשאלת מעמדם האישי של הקראים בישראל, שאלת אפשרות הנישואין "המעורבים" בין יהודים ליהודים קראים אינה באה כלל לידי הסדר בהצעת החוק.

הועדה הציבורית בראשותו של פרופ' מ. זילברג דנה בשאלה זו ושמעה את חוות דעתם של שני הרבנים הראשיים לישראל, לפיה כל עוד לא יבואו ראשי האבות של הקראים ויצהירו על רצונם להסתפח על נחלת ה' אין כל אפשרות להתיר נישואין בין ה"קראים" ל"רבניים"¹⁰. נוכח עמדה זו לא הגישה הועדה כל הצעה לפתרון שאלה זו.

קבלת הצעת החוק עשויה להנציח את הפירוד עקב הקמת מוסד שיפוטי נפרד ליהודים קראים. אמנם אין מנוס מהקמת מוסד זה לאלה מן הקראים הרוצים להמשיך בשמירת המסורת ההלכית הקראית, שכן אין לכפותם להיזקק לבי"ד רבני בניגוד לאמונתם. אך כדי למנוע את העמקת הפירוד, עקב הקמת בי"ד קראי מוכר ע"פ חוקי המדינה, יש לחפש כל דרך אפשרית לפתרון שאלת הנישואין ה"מעורבים", ואין אנו רשאים להתעלם מבעיה זו.

שאלה זו נדונה במאמרי "לשאלת המעמד האישי של הקראים בישראל"¹¹. להלן אסביר את עיקרי השאלה, ואוסיף כמה הערות והארות.

יודגש כי הבעיה היא דו-סטריית: הן לפי ההלכה ה"רבנית" והן לפי ההלכה ה"קראית", אסור החיתון בין יהודי לקראי. ההלכה הרבנית רואה את הקראים כ"ספק ממזרים", וגם ההלכה הקראית רואה את היהודים כ"ספק ממזרים", כמוכּן, כל אחת מטעמים שונים.

בהלכה הקראית איסור החיתון הוא מוחלט. היסוד לכך הוא איסורי עריות נוספים בהלכה ה"קראית", כגון בת אחותו¹², שאינם נוהגים בהלכה ה"רבנית". הולדות מעריות אלו הם ממזרים, באופן שכל יהודי לא קראי נחשב, לפי ההלכה הקראית, כ"ספק ממזר", שמא נולד מערזה.

איסור החיתון בהלכה ה"רבנית", מוצא את ביטויו החריף בכלל שברמ"א (שו"ע אבן העזר סי' ד' סעיף ל"ז): "הקראים אסור להתחתן במ וכולם הם ספק ממזרים ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור".

10 חוות הדעת עמ' 9-10.

11 פורסם במהלכים, גליון א' (הוצאת התנועה ליהדות של תורה, ירושלים, תשכ"ט), עמ' 7-18.
12 על דרך לימוד היקש מאיסורי עריות המפורשים בתורה, ראה אדרת אליהו, סדר עריות, פרק רביעי דף קמ"א ע"ב. מחבר הספר הוא הפוסק הקראי ר' אליהו בן משה בשיצ"י (המאה ה-15, תורכיה). מקומו של ספר זה בהלכה הקראית מקביל לשו"ע בהלכה הרבנית. פרטים על תולדות המחבר ומקומו של הספר בהלכה הקראית, ראה במאמרו של ד"ר צבי אנקורי, "בית בשיצ"י ותקנותיו", שפורסם כהקדמה להוצאה האחרונה של אדרת אליהו (ישראל, תשכ"ו).

ספק הממזרות מקורו בכך, שהגירושין לפי ההלכה הקראית נערכים שלא כדיני ישראל. לדוגמא הגט הקראי פסול, בשל נוסח שונה; כמו כן לפי ההלכה הקראית מוסמך ב"ד לגרש את האשה, גם שלא ברצון הבעל¹³.

לפיכך, קראית, שנתגרשה לפי דיני הקראים עדיין אסורה לכל אדם, ואם נישאה לאדם אחר, בניה מן הסני וכל צאצאיהם ממזרים. לפי זה כל אחד מן הקראים נחשב לספק ממזר אף אם לא תוברר כי אבות אבותיו באו לידי גירושין, מאחר שידוע, שהגירושין אצל כלל הקראים נערכים שלא כדיני ישראל, ומדרבנן גם ספק ממזר אסור לבוא בקהל ישראל.

איסור החיתון אינו חל לגבי נישואי קראי וגירות או קראית וגר. נישואין אלה מותרים לפי ההלכה שכן לענין איסור חיתון עם ממזר "קהל גרים לא איקרי קהל"¹⁴ (= קהל גרים אינו קרוי קהל), ולא חל על גרים האיסור של "לא יבא ממזר בקהל ה'" (דברים כג, ג).

אמנם, חלק מהרבנים מקילים וביחוד נהגו רבני מצרים מאז הרדב"ז ועד דורנו להתיר נישואין "מעורבים" של יהודים וקראים, בתנאי שהקראי יקבל עליו "דברי חברות"¹⁵, כלומר יחזור ליהדות ולהלכה, ויש חכמים שהצריכו גיור בקראים (פריעת המילה וטבילה וקבלת מצוות ככל דיני הגר)¹⁶.

את ההיתר ביסס הרדב"ז על כך, שאין קידושי הקראים קידושין מאחר שעדי הקרי-דושין — קראים — פסולים לעדות, ואם קידושיהם אינם כדת משה וישראל, אף אין חשש ממזרות¹⁷.

כיום מחמירים המוסדות הראשיים של הרבנות בישראל. בהתלפת הרבנות הראשית, משנת תשכ"ב¹⁸ שהתירה נישואין עם "בני ישראל" בתנאים מסויימים, נאמר בסעיף

13 על דין זה בהלכה הקראית ראה אהרת אליהו, סדר נשים, הפרק השנים עשר, דף ק"ס ע"ב. למעשה נהג כך ביה"ד הקראי שברמלה, בפט"ד גירושין, הנזכר בחוות הדעת: ביה"ד הקראי הוא שנתן לאשה ספר כריתות וקיבל מידה שטר נישואיה וביטלו.

14 ראה קידושין ע"ב, ב' — ע"ג, א', רמב"ם הלכות איסורי ביאה פט"ו ה"ז, שו"ע, אה"ע, סי' ד', סעיף כ"ב, ועל יסוד כלל זה נקבע במפורש כי גם נישואי קראי ("ספק ממזר") וגירות מותרים, ראה שו"ת מבי"ט (לר' משה בן יוסף מטראני, המאה ה"ט, צפת) ח"א סי' ל"ז.

15 על מקורות ההיתר החיתון ראה מאמרו של הרב פרופ' ש. אסף ז"ל "לתולדות הקראים בארצות המזרח", פורסם בקובץ "אהלי יעקב" (הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים, תש"ג), עמ' 181—222 וכן מאמרי הנזכר לעיל "לשאלת המעמד האישי של הקראים בישראל", שם, שם.

16 ראה שאילת יעקב ח"ב סי' קנ"ב. מ. זילברג בחוות הדעת (עמ' 5) מזכיר מקור זה וכותב כי היא דעת "מיעוטא דמיעוטא של פוסקים", ונראה שנעלם ממנו כי כמה מגדולי רבני עדות המזרח בדור האחרון נהגו בדרך זו: ראה ביטפאי עויאל (לראשון לציון בן ציון מאיר חי עויאל ז"ל) מהדורא תניינא, חלק יו"ד כרך א' סי' ס"ד, ונאה משיב (לרב ניסים אוחנה ז"ל, מי שהיה רב ראשי לחיפה) אה"ע, סי' ב'. בעל "נאה משיב" כותב (שם, עמ' קט"ו): "ואל יאשימוני בני המקרא (= הקראים) על אשר חשבתים לנכרים כי זהו לטובת הכלל לאחות את הקרעים להתיר מאסרם שיבואו בקהל ה' מכאן ולהבא, בלי שוק פקפוק".

17 ראה שו"ת רדב"ז, ח"א, סי' ע"ג וח"ד, סי' רי"ט.

18 פורסמה בקובץ בני ישראל, הוצאת הרבנות הראשית לישראל, ירושלים, תשכ"ב.

על הצעת חוק שיפוט בתי דין יהודים קראים

ה' להחלטה במפורש "החלטת מועצת הרבנות הראשית, אין לה כל קשר עם שאלת חיתון עם קראים, הללו דינם שונה לחלוטין ומפורש בשו"ע, אה"ע, סי' ד' "19. אף על פי כן, נתג הרב גיסים אוחנה ז"ל, מי שהיה רב ראשי בחיפה, יחד עם רבנים אחרים מעדות המזרח, הלכה למעשה כדעת הרדב"ז וסיעתו והתירו נישואין של יהודים וקראים²⁰. במקרה אחד החליט ביה"ד הרבני האזורי בחיפה להתיר נישואי קראי ויהודיה (שהיתה בחודש החמישי להריונה) וז"ל²¹:

"בנסבות המיוחדות של המקרה דנו, ומבלי להכנס לבעיית היתר הקראים לבוא בקהל ישראל בכללותה, ומבלי שהחלטה זו תשמש כתקדים להיתר כללי, אם הרבנים מעדות המזרח, שנהגו כהוראת הרדב"ז ז"ל ושאר פוסקים ז"ל... ימצאו לנכון להתיר במקרה המיוחד הזה נישואי הקראי הנ"ל, ביה"ד ירשה נישואין אלה, בשם לב שכבר היה תקדים בחיפה שהרב אוחנה ז"ל עם רבנים מארצות המזרח התירו נישואי קראי במקרים קודמים".

פתרון אפשרי בעקבות פסה"ד הנזכר של ביה"ד הרבני האזורי בחיפה, הוא הקמת בית דין מיוחד מורכב מרבנים מעדות המזרח שנהגו בארצות מוצאם כהוראת הרדב"ז וסיעתו, שאליה יועברו הבקשות של הקראים לקבלת דברי חברות והיתר נישואין. רצוי גם שבי"ד כזה יטפל גם בעניני נישואין וגירושין של זוגות "מעורבים" שכבר נישאו אם ע"פ היתר נישואין או ע"י העלמת הזהות הקראית של בן הזוג הקראי או במקרים של נישואי קראי וגירות.

דרך אלטרנטיבית לפתרון הבעיה היא באמצעות רושמי נישואין לפי פקודת נישואין וגירושין (רישום)²². לפי פקודה זו מוסמך שר הדתות למנות רבנים כרושמי נישואין ("רשות רושמת" בלשון הפקודה)²³. לרושמי הנישואין נמסרים טפסים של העודות נישואין רשמיות. רושם הנישואין מסדר את הקידושין, חותם על התעודה ומעביר אותה לרשות המוסמכת לרישום הנישואין במרשם האוכלוסין.

ניתן, איפוא, להפנות מועמדים לנישואין "מעורבים" לרושם נישואין רבני הנוהג כדעת המקילים, ובעבר, כפי שמתברר מתוך פסה"ד של ביה"ד הרבני האזורי בחיפה שצוטט לעיל, נמצאו רבנים רושמי נישואין שסדרו קידושין בין יהודים וקראים, כמובן בתנאי שהמועמד הקראי חזר ליהדות.

בסיום יאמר כי דוקא ההכרה במוסד שיפוטי נפרד ליהודים הקראים, כהצעת החוק, מעוררת בכל חריפותה את השאלה האומנם "הקראים אינם מתאחים לעולם" ?

19 סעיף ל"ז, זהו הכלל שברמ"א שצוטט לעיל.

20 ראה נאה משיב שם, שם, וראה גם משפטי עזריאל, שם, שם.

21 תיק מס' 1293/תשכ"ו, פסה"ד פורסם בשלמותו, במאמר הנ"ל "לשאלת המעמד האישי של הקראים בישראל", מהלכים א', בעמ' 16-17.

22 פקודה מס' 39 לשנת 1919, חא"י פרק פ"ח.

23 יצויין כי לשר הדתות סמכות רחבה במינוי רבנים כרושמי נישואין. כך למשל מינה שר הדתות רבנים קראים כרושמי נישואין לענין עריכת נישואין בין קראים לבין עצמם, ובית המשפט הגבוה לצדק, בפס"ד שניתן לאחרונה אישר את סמכות שר הדתות לעשות כן, ראה בג"צ 35/70, כ"ד פד"י (2), 628 בעמ' 633. לענין סמכותו של שר הדתות לפי הפקודה הנ"ל, ראה גם בג"צ 156/50, ה' פד"י, 167 בעמ' 169.